

مرکز مدیریت حوزه ی علمیه خراسان

مدرسه ی علمیه حضرت نرجس (س)

شهرستان بیرجند

تحقیق پایانی سطح دو (کارشناسی)

موضوع

آثار پیوند زکات در آیات و روایات

استاد راهنما

جناب آقای دکتر محمد مهدی دیانی

استاد داور

حجه الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر محمد جواد زنجانی طبسی

محقق

سمیه خسروی

تابستان - 1391

تقدیم بہ:

ساحت مقدس

امیر المؤمنین حضرت علیؑ،

اولین کسی کہ نماز و زکات را در ہم آمیخت.

باتقدیر از:

زحمات استاد ارجمند جناب آقای دکتر دیانی

و تمامی دوستانی که در این راه همراه من بودند

و زحمات زیادی را در این مدت متحمل شدند.

چکیده

شناخت معبود و آفریدگار ، محبت او را در دل ایجاد می کند و این محبت انسان را به پرستش و عبادت و اظهار کوچکی و تواضع در برابر عظمت او وا می دارد .

نماز جلوه ای از بندگی انسان در پیشگاه خدا و مظهر عبودیت و عبادت است . آنکه بنده واقعی باشد ، این بندگی را احساس می کند و در برابر او مطیع است و سر بر خاک می نهد و با او راز و نیاز می کند .

زکات از فروع دین است و به عنوان دومین زیر بنای اقتصادی اسلام بعد از خمس قرار گرفته است . اسلام برنامه جامع و کاملی برای زندگی فردی و اجتماعی دارد و از جمله برنامه هایی که باعث عدالت اجتماعی و از بین رفتن فقر در جامعه و زندگی فردی می شود پرداخت زکات است .

از قرآن کریم آیات فراوانی به اقامه نماز تاکید دارد و همین طور زکات به عنوان برنامه عملی مورد تاکید قرار گرفته است ولی در بخشی از آیات نماز و زکات همراه یکدیگر قرار گرفته و تاکید فراوانی به این دو برنامه شده است .

نماز و زکات دو رکن اساسی در شریعت اسلامی است . نماز رکن عباداتی است که رابطه میان خدا و خلق است و زکات در رابطه بین فرد با افراد دیگر مطرح می شود .

از آیات و روایات متعدد می توان این نتیجه را گرفت که بعضی از اعمال تنها در صورتی مورد قبول قرار می گیرد که این همراهی در آن باشد از جمله نماز که اگر بدون پرداخت زکات باشد مورد قبول نخواهد بود .

از جمله آثار همراهی نماز و زکات می توان اشاره کرد به : آمرزش گناهان، آرامش روانی، قبولی عبادات.

کلید واژه های این مجموعه عبارتند از: الصلاه، زکاه، صدقه، انفاق.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
1	مقدمه
4	کلیات
4	1-تعریف و تبیین موضوع
4	2- ضرورت تحقیق و اهمیت تحقیق
5	3-اهداف تحقیق
5	4-پیشینه تحقیق
6	5-سوال های تحقیق
6	الف) سؤال اصلی
6	ب) سؤالات فرعی
6	6-فرضیه تحقیق
7	7-روش تحقیق
7	8-ساختار و محدوده ی تحقیق
7	9- مفاهیم و اصطلاحات
7	9-1- صلاه
8	9-2- صدقه
9	9-3- انفاق
9	10-محدودیت ها، مشکلات و موانع تحقیق

فصل اول: اهمیت نماز و زکات در آیات و روایات

10	..... معنای صلاه
10	..... اهمیت نماز
12	..... دلایل اهمیت نماز
12	..... (الف) مشترک بودن در تمام ادیان آسمانی
12	..... (ب) تجلی تمام دین در نماز
13	..... (ج) نقش نماز در پیشبرد امور زندگی
13	..... (د) نخستین سوال در قیامت
14	..... (ه) نماز کلید قبولی تمام عبادت ها
14	..... (و) نماز اولین کلام و آخرین وصیت
14	..... (ز) نماز وسیله آزمایش خود
15	..... (ح) تکفیر تارک نماز
15	..... (ط) نقش نماز در اصلاح جامعه
16	..... فلسفه و جایگاه نماز
18	..... اهمیت زکات در آیات و روایات
18	..... معنای زکات
19	..... زکات در سایر ادیان الهی
20	..... تاریخچه زکات در اسلام
20	..... تفاوت زکات در اسلام با ادیان دیگر
21	..... (الف) اهمیت زکات از دیدگاه آیات
24	..... (ب) اهمیت زکات در روایات

26..... حکمت زکات

فصل دوم: پیوند نماز و زکات در آیات

فصل سوم: پیوند نماز و زکات در روایات

فصل چهارم: فواید، شباهت ها و آثار پیوند نماز و زکات در آیات و روایات

- 47..... شباهت های زکات و نماز در قرآن
- 47..... 1-زکات همانند نماز، سیره پیامبران و اوصیاء الهی بوده است
- 48..... 2-زکات همانند نماز، در همه ادیان وجود داشته است
- 48..... 3-زکات همانند نماز، سبب آمرزش گناهان است
- 49..... 4-زکات همانند نماز، اجر عظیم را به دنبال دارد
- 49..... 5-زکات همانند نماز، از نشانه های اهل یقین است
- 50..... 6-زکات همانند نماز، از نشانه های مومنین راستین و سبب رستگاری است
- 50..... 7-زکات همانند نماز، شرط برادری دینی است
- 51..... شباهت های زکات و نماز در روایات
- 53..... آثار پیوند نماز و زکات در قرآن
- 53..... الف) تلازم نماز و زکات نشانه استقرار حاکمیت صالحان در سایه ولایت
- 54..... ب) قوام و استواری دین
- 55..... ج) عمران و آبادی مساجد
- 55..... د) یقین به آخرت
- 55..... ه) آمرزش گناهان
- 55..... و) شرط برادری
- 56..... ز) زکات، آزمایش الهی نمازگزار

- 57..... (ح) زکات وسیله اقامه نماز
- 58..... آثار پیوند نماز و زکات در روایات
- 58..... (الف) حب الهی باعث از بین رفتن حب دنیا می شود
- 59..... (ب) قبولی عبادات
- 59..... (ج) تقرب به خداوند
- 60..... (د) نشانه ی بندگی
- 61..... نتیجه گیری
- 62..... پیشنهادات
- 63..... منابع و مآخذ

مقدمه

﴿قَدْ أَفْلَحَ مَن زَكَّاهُ﴾ (سوره شمس، آیه 1)

بخشیدیم، نماز را بر پای دارند و زکات می دهند و امر به معروف و نهی از منکر می کنند و پایان همه کارها از ان خداست.¹

هیچ عبادتی در اسلام از نظر اهمیت مانند نماز نیست . در قرآن بیش از 100 مورد از آن یاد شده است، اما در اکثر آیات قرآن بلافاصله بعد از نماز دستور به پرداخت زکات هم داده شده است و این دو همراه هم ذکر شده اند .

در بعضی از آیات انفاق ذکر شده است که اشاره به زکات یا مطلق صرف مال برای بر طرف نمودن نیازهای مادی مردم دارد . نه تنها در آیات قرآن ، بلکه در اکثر احادیث و روایات نیز، این دو عبادت همراه هم ذکر شده است . این همراهی نشان از اهمیت و عظمت این دو دارد و بیان می کند که هرگاه نماز و زکات همراه هم باشند عامل سعادت و کمال خواهند بود . از آیات قرآن فهمیده می شود که این تلازم تنها در دین اسلام نمی باشد بلکه در ادیان گذشته نیز بوده است .

حضرت عیسی ~ وقتی به نبوت رسید فرمود: «إِنَّ زَكَاةً وَسَبْحًا وَنَسْتًا لَمَّا بَدَأَ فَخَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ وَإِنَّ زَكَاةً أَوْفَىٰ مِنْهَا لَمَّا رَدَّ نَسْفًا لَمَّا رَدَّ نَسْفًا لَمَّا رَدَّ نَسْفًا» (سوره شمس، آیه 1)

تا زنده ام خداوند مرا به اقامه نماز و پرداخت زکات سفارش نموده است.²

1- سوره حج، آیه 41 .

2- سوره مریم، آیه 31.

نماز دیدار با معبود است. انسان های وارسته که جز حضرت حق ، ولی نعمتی برای خود نمی شناسد، مشتاقانه در انتظارند تا در اولین فرصت جسم و جان خسته از دنیای مادی را روحی تازه بخشند .

زکات میزان و محک محبت است و گذشتن مال در راه خداوند نشان دهنده ایمان و عقیده محکم و پایدار است. در این رساله بعد از بررسی نماز و زکات به صورت جداگانه و پرداختن به آیات و روایات مربوط به هر کدام سعی می شود تا رابطه این دو بررسی شود و آثار این همراهی مورد تحقیق قرار گیرد .

این رساله در چهار فصل اصلی تدوین گردیده است :

فصل اول : اهمیت نماز و زکات در آیات و روایات .

فصل دوم : پیوند نماز و زکات در آیات.

فصل سوم : پیوند نماز و زکات در روایات.

فصل چهارم: شباهت ها و پیامدها و آثار نماز و زکات در آیات و روایات.

در 26 آیه از آیات قرآن، زکات همراه نماز ذکر شده است. این همراهی نشان دهنده تاثیری است که این دو برنامه دینی در یکدیگر دارند. این همراهی دارای آثار و فواید فراوانی است که از جمله آن می توان به اهمیت دادن اسلام به زندگی اقتصادی در کنار زندگی عبادی فرد اشاره کرد و همین طور این همراهی این مطلب را می رساند که مسلمان واقعی در صورتی به سعادت و کمال خواهد رسید که علاوه بر ایجاد رابطه با خداوند به رابطه ی با خلق خداوند هم اهمیت دهد و از افراد جامعه غافل نباشد، زیرا زکات به عنوان محک ایمان و اخلاص شمرده می شود و نماز و زکات در کنار یکدیگر تأثیر گذار خواهد بود از این رو امام باقر(ع) می فرمایند: « إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى قَرَنَ الزَّكَاةَ بِالصَّلَاةِ فَقَالَ: أَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَأَتُوا الزَّكَاةَ

فَمَنْ أَقَامَ الصَّلَاةَ وَلَمْ يُؤْتِ الزَّكَاةَ فَكَأَنَّهُ لَمْ يُقِمِ الصَّلَاةَ؛¹ خداوند زکات را با نماز همراه ساخته است. از این رو امر به هر دو نموده، بنابراین اگر کسی نماز را بر پا دارد و زکات را نپردازد گویا نماز را برپا نداشته است.»

به امید آنکه توانسته باشم گامی کوچک در جهت توسعه ی فرهنگ نماز و زکات برداشته باشم.

سمیه خسروی

رمضان المبارک 1433 هـ ق

1- محمدبن حسن، حر عاملی، وسایل الشیعه، تهران، اسلامیه، هشتم، 1373، ج 6، ص 11.

کلیات

1- تعریف و تبیین موضوع

نماز و زکات از ضروریات دین اسلام است که باعث قرب الهی می شود و نقش بسیاری در طهارت روح و جسم دارد. در قرآن کریم تاکید فراوانی روی این دو موضوع شده است و در بسیاری از آیات الهی نماز و زکات به همراه هم ذکر شده اند. این دو برنامه دینی مانند نمادی برای ایجاد رابطه با خدا و خلق خدا است .

ایمان انسان در صورتی ریشه دار است که در عمل متجلی شود و انسان را از یک سو به خداوند و از سوی دیگر با بندگان نزدیک کند .

در روایات اسلامی هم موضوع زکات در کنار نماز بیان شده است و در برخی از احادیث شرط قبولی نماز را پرداخت زکات بیان کرده اند. در این تحقیق به رابطه این دو پرداخته می شود و این که همراهی این دو چه برکاتی را به دنبال خواهد داشت .

2- ضرورت تحقیق و اهمیت تحقیق

نماز و زکات دو وظیفه الهی است که در آیات متعددی همراه هم مطرح گردیده است . این دو برنامه از مجموعه برنامه های قرآنی برای سامان دادن دنیا و آخرت انسان است. همراهی این دو در قرآن اشاره دارد. به این مطلب که خردمندان و صاحبان عقل با فهم صحیح و عمیق آن به انسان سازی و ایجاد جامعه قرآنی روی می آوردند. همراهی این دو باعث سعادت ابدی است. از آنجا که کمتر به پیوند این دو توجه شده است ضروری است که مورد بررسی قرار گیرد .

بیان یک موضوع در قرآن و تاکید های فراوان به آن موضوع در آیات متعدد، انسان را از اهمیت و عظمت آن آگاه می کند. از جمله مواردی که در قرآن تاکید فراوانی به آن شده است نماز است. از آنجا که اهمیت نماز و نقش آن در سازندگی فردی و اجتماعی بر همگان آشکار است خداوند در تعدادی از آیات قرآن زکات را همراه نماز قرار داده است، تا به مردم این پیام را برساند که، همان طوری که نماز انسان را از کارهای زشت باز می دارد و موجب نزدیکی عابد بر معبود می شود، زکات نیز نقش بسیار سازنده ای در جامعه بشری دارد و رابط بین مخلوق با خالق است و پرداخت آن موجب می شود تا فاصله طبقاتی افراد جامعه کم شود و فقر از بین رفته و اموال اغنیا نیز پاک شود.

همراه بودن نماز و زکات در آیات گوناگون این پیام را نیز دارد که خداوند رازق تنها به عبادت معنوی یعنی نماز توجه نکرده است بلکه در کنار آن به زکات که عبادت مالی است نیز عنایت و توجه دارد.

3-اهداف تحقیق

هدف از این تحقیق آشنایی با آیات و روایات و پی بردن به رابطه نماز و زکات در آیات و روایات و همین طور بیان نقش زکات در بهبود وضع اقتصادی جامعه می باشد. نتیجه این تحقیق می تواند گامی در جهت رفع مشکلات اقتصادی فردی و اجتماعی باشد.

4-پیشینه تحقیق

کتاب های زیادی به صورت جداگانه در زمینه نماز و زکات تالیف شده است ولی کمتر به رابطه این دو پرداخته است. از جمله کتاب هایی که به رابطه این دو پرداخته است کتاب راز تلازم نماز و زکات در قرآن است. این کتاب در سه فصل نوشته شده است. در فصل اول

به اهمیت زکات و اثرات مادی و معنوی آن پرداخته است. در فصل دوم آیات مربوط به نماز و زکات را بررسی کرده است و در فصل سوم به راز تلازم نماز و زکات در قرآن پرداخته است. کتاب یکصد و چهاره نکته درباره ی نماز محسن قرائتی. این کتاب در هفت بخش نوشته شده است که در بخش اول اهمیت نماز، بخش دوم فلسفه و روح نماز، بخش سوم ابعاد معنوی و محتوایی نماز، بخش چهارم نکات تربیتی نماز، بخش پنجم نکات اجتماعی و مردمی نماز، بخش ششم نکات قرآن و بخش هفتم آداب نماز بررسی شده است.

در قسمت هایی از کتاب به رابطه ی نماز و زکات و آیات مربوط به نماز و زکات اشاره شده است.

کتاب زکات محسن قرائتی: این کتاب در موضوع زکات، کتاب خوبی است و موضوع را به خوبی بررسی کرده است ولی در بخش کوچکی از کتاب به رابطه ی نماز و زکات پرداخته است و بخش اعظم کتاب بررسی موضوع زکات است.

5- سوال های تحقیق

الف) سؤال اصلی

1- پیوند نماز و زکات چه آثاری به دنبال دارد؟

ب) سؤالات فرعی

1- آثار پیوند نماز و زکات از دیدگاه قرآن و احادیث چیست؟

2- آیا زکات تاثیری بر زندگی دنیوی و اخروی دارد؟

3- اهمیت و فلسفه نماز و زکات چیست؟

6- فرضیه تحقیق

1- نماز و زکات مکمل یکدیگرند و هیچ کدام به تنهایی نمی تواند عامل سعادت باشد.

2- پرداخت زکات برکاتی در زندگی فردی و اجتماعی دارد که از جمله آن قبولی نماز

می باشد .

3- همراهی نماز و زکات بسیار ضروری است تا جایی که خداوند نماز بدون زکات را نمی

پذیرد .

7- روش تحقیق

این رساله به روش کتابخانه ای تدوین شده است و مطالب و اطلاعات مورد نیاز از طریق بررسی منابع و متون دینی و کتب روایی و تفاسیر جمع آوری شده است و این تحقیق به شیوه ی بنیادی و توصیفی ، تحلیلی تدوین شده است .

8- ساختار و محدوده ی تحقیق

این تحقیق شامل چهار فصل اصلی می باشد. در ابتدا کلیات تحقیق نوشته شده است .

فصل اول: اهمیت نماز و زکات در آیات و روایات.

فصل دوم : پیوند نماز و زکات در آیات .

فصل سوم : پیوند نماز و زکات در روایات .

فصل چهارم : شباهت ها، پیامدها و آثار نماز و زکات در آیات و روایات.

محدوده ی این تحقیق پیوند نماز و زکات در آیات و روایات می باشد.

9- مفاهیم و اصطلاحات

9-1- صلاه

«صلا(نماز): صلاه در لغت به معنای توجه و انعطاف است.»¹ «راغب در مفردات می گوید:

1- علی اکبر، قرشی، قاموس قرآن، ترجمه ی مرتضی، آخوندی، تهران، دارالکتب الاسلامیه، هفتم، 1376، ج 4، ص 146 .